

Livets tre og treets liv

Kan tro redde regnskog?

GUNNAR STÅLSETT
gunnar@stalsett.no

Biskop emeritus
(f. 1935)

«Vi begynner med dyp bekymring for verdens regnskoger, som er en hellig arv, en uerstattelig gave, avgjørende viktig for livet på jorden.» Slik åpner erklæringen «Faith for Forest» som ble vedtatt på verdensmøtet for *Religioner for fred* i Lindau, i august 2019. Men kan religionene forenes i kampen for å bevare regnskogene? Og vil det nytte?

DAGLIG SER JEG I MIN EGEN STUE et bilde av livets tre.¹ Det er malt av en ung san-kvinne fra Kalahariørkenen i det sørlige Afrika. En ungdomsgruppe fra dette urfolket fikk se titusener år gamle hulemalerier. På overraskende vis kommuniserte disse urgamle og nesten utvaskete tegningene av mennesker, dyr og trær med noe dypt i dem. Det fikk fram noe de kanskje ikke visste at de hadde: Forfedrenes forståelse av den intime sammenhengen mellom mennesker og natur. Utstyrt med maling, pensler og

lerret ga ungdommene nye, sublimе tolkninger av forfedrenes visdom, i egne malerier og tegninger. Ett av disse bildene fikk jeg som gave da jeg sluttet som styreleder i Kirkens Nødhjelp (KN).

Urfolks livsvisdom og livets tre

San-folket er et av de eldste og mest utplyndrete urfolkene i regionen. I kolonimaktens rasistiske språk er de blitt kalt 'hottentotter' og 'buskmenn.' KNs innsats hos og med dette folket har som mål å styrke identitet og verdighet. Bildet jeg fikk kommuniserte umiddelbart til meg på mange nivå. Kunstneren med signaturen DADA fyller hele rammen med grener som binder sammen jord og himmel, med dyp resonans fra forfedrenes tegnspråk.

I Bibelens skaperfortelling står livets tre sammen med kunnskapens tre, som på gåtefullt vis tematiserer menneskets evige valg mellom godt og ondt. Det er for meg en viktig inspirasjon for å bidra til å gjøre arbeidet for å beskytte regnskogen til et globalt, moralsk og åndelig tema. «Tro skal redde regnskog» ble derfor en treffende tittel i *Bistandsaktuelt*, om lanseringen i Nobels Fredssenter i Oslo i 2017 av Det interreligiøse regnskoginitiativet, *Interfaith Rainforest Initiative (IRI)*.² Det er dette norske – og etter hvert globale – religion- og regnskoginitiativet jeg vil gi en personlig beretning om her. Det blir ingen heldekkende rapport, men er ment som et lite bidrag til informasjon og inspirasjon. Jeg legger inn det nødvendige forbeholdet fra en som er på god vei mot nitti – *mens jeg ennå husker!* For meg er dette en aktuell tros-historie.

Fra grønn vending til omvendelse

At ulike religioner engasjerer seg for miljøet, er ikke nytt. Men fenomenet har vokst i omfang, styrke og felles innsats. I 2016 hadde *Kirke og Kultur* en fyldig artikkel om religion og klima i Norge med tittelen «Grønn vending i religionsdialogen? Den norske kirke, religion og klimamobilisering.». Den var skrevet av teologen Einar Tjelle, klimaansvarlig i Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke. Han dokumenterte det sterke engasjementet på alle nivåer i Den norske kirke og i de øvrige trossamfunn her i landet. Tjelle viste hvorledes dette, på tvers av tradisjonelle skillelinjer, har gitt en tydelig troens stemme i klimadebatten.³ Dette arbeidet har fortsatt med uforminsket styrke, med en rekke nye initiativ nasjonalt og internasjonalt for politisk påvirkning, under-visning, forkynnelse og grasrotmobilisering. I dag kan spørsmålstegnet gjerne fjernes fra overskriften, og grønn vending kan gjerne leses som grønn

omvendelse. Samtidig ser vi også en ny bevissthet i miljøbevegelsen og blant myndigheter og politikere. Stadig flere ser religiøse fellesskap som viktige allierte i klimakampen.

I kirkens tjeneste, både her hjemme og internasjonalt, har jeg ofte banket på maktens dør og bedt om hjelp til gode prosjekter og viktige saker. Noen ganger har jeg også opplevd at makten banket på kirkens dør. En dag i januar 2017 fikk jeg en overraskende telefon fra Klima- og miljødepartementet (KLD). Jeg har gjennom årene samarbeidet med mange departementer, men aldri med KLD. Det gjaldt en viktig tankeprosess i departementet, om et nytt regnskoginitiativ og samarbeid med religiøse aktører. Kunne jeg gi råd til utformingen av et konkret opplegg og bidra med kontakt til det globale religionsmiljøet?

Jeg takket naturligvis ja til denne utfordringen, men var usikker på hva politikere og embetsverk egentlig etterspør når de henvender seg til tros- og livssynsfeltet for samarbeid. Er det fordi de tenker at religiøst baserte aktører kan bidra med noe som mangler i det sekulære handlingsapparatet? Ligger det under et pragmatisk nyttemotiv, ved at man ser trosbaserte organisasjoner som nyttige instrumenter og ekstra arbeidskraft? Eller er det ut fra et behov for «noe annerledes», noe som kan uttrykkes med ordene spiritualitet og moral? Kan det også være uttrykk for en erkjennelse av at man trenger neste-kjærlighetens språk for å styrke solidariteten og motivere til innsats som strekker seg utover egeninteressen?

I det spennende samarbeidet som fulgte, skulle jeg erfare at det var alt dette og mer til. Uten at vi definerte verken spiritualitet eller moral, hadde vi en slags felles forståelse av at dette «noe annerledes» kan utfylle en rent sekulær tankegang og bidra til å styrke et teknisk og byråkratisk konsept. Men før jeg forteller mer om hva telefonsamtalen konkret førte til, må vi se litt nærmere på bakgrunnen: Hvorfor koble regnskog og religion?

Hvorfor regnskog?

Utslipp av klimagass fra menneskelig aktivitet, som bruk av fossilt brensel og ved ødeleggelse av verdens tropiske regnskog, får jordens atmosfære til å bli varmere. Tropisk regnskog lagrer millioner av tonn karbon i sin tette vegetasjon. Dersom vi tillater at hele den tropiske regnskogen hugges ned eller svis av, vil det resultere i et utslipp av rundt 500 milliarder tonn av klimagassen karbondioksid (CO₂), to ganger mengden som er samlet i atmosfæren. Tropisk regnskog regulerer det globale klima ved å gi regn og kjølede luft

som støtter livet på jorden. Regnskogen er en gave til menneskeheten som viser naturens skjønnhet og mangfold i planter, dyrearter, insekter og fugler.

Ødeleggelsen av verdens tropiske regnskoger drives fram med en faretruende fart. Avskoging og omlegging av skog til jordbruk for å dyrke soya, produsere palmeolje, tremasse og papir, og ikke minst kjøtt, er de mest kritiske faktorene for nedbyggingen av regnskog. Dette forsterkes av korrupsjon, svak nasjonal styring og et uforsvarlig høyt konsum. Hvert år ødelegges tropisk regnskog i et omfang på størrelse med Østerrike. De fleste som forårsaker avskoging, som store internasjonale selskaper, lever på avstand fra de umiddelbare negative konsekvenser av rovdriften. De som rammes mest er de fattigste. Mens hele kloden får pustevansker.

Et bærekraftig globalt klima henger uløselig sammen med bevaring av tropisk regnskog. Tropisk skog inneholder som tidligere nevnt nærme 500 milliarder tonn karbon – mer en halvparten av jordens karbon og to ganger mengden som er samlet i atmosfæren siden den industrielle revolusjonen begynte. På den andre siden, når skog i stort omfang som i Amazonas, Australia og California – og myrer som i Indonesia – brenner eller omlegges til plantasjer, sendes karbonet de har lagret ut i atmosfæren og driver klimændringen. Det er en stor teknisk og økonomisk utfordring å fange inn karbon. Den norske regjeringens nye initiativ om karbonfangst er viktig, men det vil bare gi mindre resultater i forhold til bevaring av skogene som naturens eget system for å bevare et sunt klima. Alle monner drar, men naturens eget potensial for klimarensing bidrar mest. Skogene utgjør de eneste sikre, naturlige og tilgjengelige systemer for å fange karbon i stort omfang. Det gjør kampen for regnskog til et politisk og moralsk imperativ, og en religiøs plikt.

Fra Bali til Paris

Norges internasjonale klima- og skoginitiativ (KoS) ble lansert av statsminister Jens Stoltenberg på en klimakonferanse på Bali i 2007. Det kan vel hende at tanken om avlat streifet noen av deltakerne. Norge som bygger sin velferd på oljeutvinning og gass, har en utfordring når det gjelder troverdighet i klimakrisens århundre. Og vi har hatt en trøblete historie med undertrykking og marginalisering av vår egen urbefolkning. Skulle klima og skoginitiativet vise verden at Norge mener alvor med sitt klimaengasjement og sin kamp for urfolks likestilling?

Initiativet var ikke utredet verken i Utenriksdepartementet, Norad eller Klima- og miljødepartementet. Det var ikke forankret konkret i noe politisk

program. Men det var en politisk visjon i rette tid. Og ideen fikk en enestående gjennomslagskraft.

I løpet av få år leverte vekslende norske regjeringer en milliardsatsing som gjorde Norge til det ledende landet i verden når det gjelder vern om skog i klimakampen. Satsingen gjelder i hovedsak de største regnskogsregionene i verden; Amazonas-området med Peru, Colombia og Brasil, det sentrale Afrika med Den demokratiske republikken Kongo – og Sørøst-Asia, med Indonesia som det største landet. Til sammen utgjør disse fem landene 70 prosent av verdens regnskoger.

Gjennom store økonomiske insentiver til regjeringer som forplikter seg på å beskytte sine regnskoger, gis støtte til utvikling av planer og strategier for å redusere avskogingen. Ved å styrke lovverk og institusjoner, måleverktøyer og kontrollmekanismer, forbedres gjennomføringsevnen. For å sikre at avskogingen faktisk går ned, gis betaling for oppnådde resultater i form av redusert avskoging sammenlignet med tidligere år. I Indonesia dreier det seg også om å stanse forbrenningen av torvmyr, som er en av de største kilder til forurensning og frigjøring av karbondioksid i hele regionen. Foruten de fem sentrale regnskoglandene omfatter klima- og skoginitiativet landpartnerskap med Guyana, Etiopia og Liberia.⁴

Fra Babels tårn til Eiffeltårnet?

Myten om Babels tårn (se Første Mosebok 11,1-9) er en religiøs metafor for menneskelig overmot, uforstand og forvirring. Den kan leses som en advarsel mot modernitetens hybris i forhold til naturen. Hvordan skal verdens mange språk kunne snakke med én stemme om veien ut av klimatragedien som truer alt det religioner kaller skaperverket? Det var den underliggende utfordringen da verdenssamfunnets ledere møtte til klimatoppmøtet i Paris i desember 2015. Kunne Eiffeltårnet bli symbol på *en* verden, *ett* språk og *en* vilje i klimakrisens tid?

Til grunn for Parisavtalen ligger en vitenskapelig erkjennelse av at alt utslipp av klimaødeleggende gass må reduseres til null innen år 2050. Gjennomsnittstemperaturen på jordens overflate kan, hvis den ikke holdes i sjakk, øke med 4,9 grader celsius ved slutten av dette århundret sammenlignet med forindustrielt nivå. Samtidig slår forskerne fast at en økning på 2 grader vil være katastrofalt for naturen, samfunnet og økonomien slik vi kjenner dem i dag. Det var dette frykt-scenariet som førte til at 185 land sluttet seg til Parisavtalen. Den forplikter landene til å holde temperaturøkningen i dette århundret til vel under 2 grader, og å anstrenge seg for å begrense den til 1,5.

Ved dette vendepunktet i fortellingen om menneskets vold mot naturen og skaperverket, vitnet troende fra mange religioner om betydningen av spiritualitetens energi og troens moralske kraft. Klimatoppmøtet så den største mønstringen noensinne av religiøse ledere og aktivister på et FN-arrangement. Ikke bare ved den fysiske tilstedeværelsen, men også gjennom teologiske dokumenter og etiske erklæringer, ga de vitenskapen forrang i forståelsen av klimakrisen, og støtte til den politiske handlingsplanen for å overvinne krisen. Religionenes bidrag til en stadig tydeligere klimastemme, nasjonalt og globalt, gjorde sterkt inntrykk på deltakere og i media. Gjennom teologiske erklæringer, liturgier og demonstrasjoner bygget de bro mellom vitenskap, politikk og spiritualitet. Slik kan Eiffeltårnet stå i relieff til Babels tårn, som et symbol for menneskers samling i det samme språket. På det globale planet er det i alle fall rimelig å si at vitenskapen, troen og politikken ikke lenger snakker forbi hverandre i klimasaken, selv om det er religiøse klimafornektere i alle land. I Paris hadde alle hørt om *Laudato si'* og stemmen til pave Frans.⁵

Ulik kompetanse – felles mål

Tilbake til oppfølgingen av telefonsamtalen i januar 2017, med utfordringen fra Klima- og miljødepartementet. Det skjedde et lykkelig sammentreff mellom personer. Felles verdier og vyer, og god personlig kjemi, kan gjøre underverker. Likesinnethet kan gi kreativ synergi. De på departementsiden erkjente å kunne lite om hvordan religionene er organisert og fungerer i samarbeidslandene. Jeg kunne lite om regnskog. Sammen kunne vi likevel skape noe som skulle gjøre en positiv forskjell i klimakampen, Simon Rye fra departementet, Lars Løvold fra Regnskogfondet, og jeg på vegne av den verdensomspennende organisasjonen *Religioner for fred* (RfP). I et etter hvert mangfoldig persongalleri av dyktige medarbeidere, kom vi til å bli en slags kjernetrio.

Lars Løvold er pioneren i Regnskogfondet, en norsk miljøorganisasjon med program i mange land. Han er sosialantropologen som gjorde sitt feltarbeid blant indianerne i Brasils regnskog. Han ledet Regnskogfondet i nesten tretti år, og er hedret for sin innsats for regnskog og urfolk både som ridder av St. Olav og med Rio Branco-ordenen i Brasil. Som avgått daglig leder, nå spesialrådgiver, ble han en primus motor i samarbeidet med religioner og trosamfunn.⁶ Simon Rye er fagdirektør i departementet, der han blant annet har ansvar for det religiøse skoginitiativet i regjeringens internasjonale klima- og skogprogram. Også han er sosialantropolog, en energisk leder med bred

internasjonal diplomatisk erfaring. Som pasjonert ornitolog ser han naturen gjennom mange prismer.

Disse to hadde god erfaring og tydeligvis dyp gjensidig respekt fra et omfattende samarbeid mellom Regnskogfondet og regjeringen. Dette er et godt eksempel på den norske modellen, der samvirke mellom det sivile samfunn og staten er fundamentalt for et levende demokrati. I det sivile samfunn spiller også trosbaserte organisasjoner en viktig rolle. De visste jo godt at mange regnskogland er preget av levende religiøsitet i befolkningen, i kontrast til et mer sekulært Norge. De hadde dyp respekt for urfolks spiritualitet, religiøs kosmologi og livstolkning. De var samstemte om at det norske skogprogrammet kunne trenge mer av dette.

Da jeg kom inn i bildet, var det ikke bare som tidligere biskop i Den norske kirke. Noen kjente til mitt arbeid i *Religioner for fred*, verdens ledende organisasjon for praktisk samarbeid mellom religioner. Organisasjonen, som omtaler seg selv som en bevegelse, legger ikke vekten på dialog i betydningen samtale om læreforskjeller. I stedet er det diapraksis, samhandling, som står i sentrum, slik organisasjonens motto uttrykker det: «Different faiths – common action». *Religioner for fred* har sitt hovedkvarter i New York, vis-à-vis FN-bygningen, og er til stede i lokalsamfunn i nitti land, ofte i prosjekt-samvirke med nasjonale og internasjonale myndigheter.

Inspirasjon fra *Laudato si'*

Simon Rye og Lars Løvold hadde begge deltatt på en konferanse i Vatikanet i 2016 som gjaldt oppfølgingen av *Laudato si'*, pavens historiske encyklika, der han i samarbeid med en rekke vitenskapsmenn utviklet en teologisk plattform som kunne mobilisere religiøse og ikke-religiøse. Denne går for å være det mest leste pavelige rundskriv i Vatikanets historie, i alle fall det med videst leserkrets blant ikke katolske troende. Han kommuniserer teologi, spiritualitet og etikk med faglig tyngde og aktuell relevans. Han appellerer til fornuft og tro, og veksler mellom undergang og håp, dom og frelse. Med klang fra latinamerikansk frigjøringssteologi, formidler pave Frans et budskap for å høre skriket fra jorden og de fattige.

Simon Rye var der fordi statsråden Vidar Helgesen, som selv er katolikk, hadde vært invitert, men måtte avstå. Lars Løvold var der fordi kontakter blant arrangørene hadde anbefalt ham. Begge deltok med sterkt engasjement for regnskog og urfolk. Begge var like nysgjerrige på hva religion og spiritualitet kunne ha å si i en ny giv for regnskogen. Etter to dagers «brainstorming» oppsummerte de inntrykkene ved frokosten før avreisen.

Det sies at pave Frans, som biskop i Argentina, opplevde en omvendelse til regnskog og urfolk. Nå skjedde, om ikke en omvendelse, så i alle fall en slags åpenbaring av hva religion kan bety for den norske regnskogsatsingen. Vel hjemme rapporterte Simon Rye til statsråden og kollegene i departementet. Statsråden hadde gode forutsetninger for å forstå budskapet. Han hadde bred erfaring fra internasjonalt samarbeid over politiske og religiøse grenser både som leder for IDEA, en organisasjon for demokrati og menneskerettigheter, som statssekretær i Utenriksdepartementet, statsråd ved Statsministerens kontor og nå som Klima- og miljøminister. Han tok imot rapporten med et åpent sinn.

Svar på en politisk utfordring

For statsråden var dette svaret også på en politisk utfordring. Han hadde nylig vært i Den demokratiske republikken Kongo, det ledende regnskogslandet i det sentrale Afrika. Han kom hjem med et inntrykk av en stat med enorme utfordringer og hadde sett det krevende arbeidet med bevaringen av regnskogen på nært hold. Her bidrar Norge betydelig for å redde regnskogen. En hovedutfordring var hvordan man kunne nå ut i en så krevende kontekst der staten har liten kapasitet og myndighetene begrenset nærvær. Men der myndighetene ikke er, er det ofte en kirke eller en annen religiøs institusjon som bidrar til at lokalsamfunnet fungerer. Kunne religion bidra til arbeidet med å bevare den unike regnskogen i Kongo?

Blant spørsmålene som opptok ledelsen i departementet var hvordan Norge som en heller sekulær stat og med et nøytralt embetsverk, på en troverdig måte kunne satse på et konkret samarbeid med kirker og andre religions-samfunn. Ville det bli for «eksotisk»? Det var i departementets skogprogram en voksende erkjennelse av at samarbeid med religion kunne gi den norske skogsatsingen et nytt ben å stå på. Men hvordan?

Allerede i de forberedende samtaler i kjernegruppen rundt statsråden, var det enighet om noen grunnleggende føringer for en eventuell allianse med religionspartnere. Samarbeidet måtte knyttes opp mot urfolks rettigheter. Det skulle ikke dreie seg om å «ta hensyn til urfolk», men om urfolk som likestilte partnere. Videre, ingen religion skulle ha fortrinnsrett, uansett nasjonal dominans. Religionenes deltakelse måtte være åpen for alle, i hvert enkelt prosjektland. Alles fortellinger var velkomne og skulle være gyldige, enten det gjaldt religion eller folkegrupper. Et nytt regnskoginitiativ måtte ikke fremstå som et norsk, departementalt underbruk, men forankres bilate-

ralt i samarbeidslandene og multilateralt i FN. I hvert av deltakerlandene måtte en nasjonal arbeidsenhet forplikte seg til et langsiktig ansvar i rammen av de forutsetninger giverlandet måtte ha for en ansvarlig forvaltning av offentlige midler. Alt måtte kunne tåle Riksrevisjonens årvåkne blikk. Dessuten, et slikt samarbeid trengte støtte også i det norske religiøse landskap. Det kunne bli viktig politisk.

Men spørsmålene var mange. Hvordan få til et konkret samarbeid med de religiøse aktørene? Og skepsisen blant fagfolk var stor: Hva vet religiøse ledere egentlig om klima og regnskog? Lar de seg engasjere i et statlig prosjekt? Hvordan kommunisere på en adekvat måte om utfordringen?

Slik kom jeg inn i bildet. Kunne jeg møte statsråden neste dag?

Døråpner for Religioner for fred

Statsråd Helgesen ønsket velkommen med å si at det var hyggelig å få snakke om noen annet enn ulv. Var det et hint til min Senterparti-bakgrunn? Men det ble fort klart at det var som en mulig døråpner til religionsledere han trengte meg. Jeg kunne ingenting om det norske klima- og skoginitiativet, og lite om regnskog, men mer om urfolk. Uansett nok til at vi fikk en god samtale. Etter mer enn tjue år i ledelsen av *Religioner for fred*, var jeg trygg på at jeg kunne love statsråden at organisasjonen ville stille sine ressurser til rådighet: vårt globale arkiv over religiøse ledere verden rundt og kunnskap om strukturer og organisasjoner i hvert enkelt land. To telefoner til New York bekreftet at vi var på rett vei.

Da jeg umiddelbart etter samtalen med statsråden ringte generalsekretæren i *Religioner for fred* i New York, dr. William Vendley, tok han imot rapporten med takk og velsignelse. «Dette er i *Religioner for freds* ånd!»

En rask telefon fra departementet til FN i New York var også positiv. En sentral person i klima- og skogsarbeidet i FNs utviklingsorganisasjon, UNDP, Charles McNeill, tok imot forslaget med begeistring. Han har bak seg et livs langt engasjement for urfolks rettigheter, og er en sjelden kombinasjon av byråkrat og aktivist, med profesjonell tyngde og entusiasmens sjarm. Dette var godt nytt for FN.

Dette var det som trengtes for at statsråden et par dager senere mellom utfordringer fra ulv og plast, kunne gi politisk klarsignal for prosjektet religion og regnskog. Det norske Klima- og miljødepartementet, og derved Den norske regjering, skulle lansere et nært samarbeid med religioner. Allerede i juni skulle det arrangeres en konferanse i Oslo, med blant andre *Religioner for*

fred og FN som medarrangører. Dette skulle bli startskuddet for et helt nytt initiativ for å redde regnskogen i et genuint felleskap med skogenes beste beskyttere, urfolket. Slik hadde pave Frans' klimavekkelse bidratt til å føre det norske skoginitiativet inn på troens vei.

Tro og regnskog på Nobels Fredssenter

Valget av Nobels Fredssenter som arena og invitasjonen til Hans Majestet Kongen ga signaler om høye ambisjoner. Det ga også en ramme som signaliserte at arbeidet for klima er arbeid for fred, slik Nobelprisen i 2004 til miljøforkjemperen og skogplanteren Wangari Maathai fra Kenya, og i 2007 til FN's globale vitenskapelige klimapanel IPCC og klimaaktivisten Al Gore, hadde manifestert.

Kongen var selvskreven æresgjest. Gjennom besøket hos urfolk i Amazonas i regi av Regnskogfondet, hadde han de beste forutsetninger for å forstå og støtte initiativet. Han har opplevd regnskogen innenfra, sittet sammen med Brasils urfolk ved bålet, delt et enkelt måltid og sovnet i deres hengekøye mellom trærne.

Åpningen med en nyskapt joik fremført av den sørsamiske sangeren Marja Helena Mortenssons, ga tone og sjel til møtet. Ved avslutningen ble denne grunntonen forsterket gjennom den brasilianske dokumentarfotografen Sebastiao Salgados' utstilling *Genesis*, som han selv har kalt et kjærlighetsbrev til planeten. I mine velkomstord som møteleder anslo jeg temaet 'livets tre'.

Talerlisten inkluderte foruten statsråd Helgesen, biskop Marcelo Sanches Sorondo som leder for Vatikanets vitenskapsakademi med hilsen fra pave Frans – og metropolitt Emmanuel fra Paris, med hilsen fra den økumeniske patriark Bartholomeus. Din Symasuddin, leder for Muhammadyia, en indonesisk muslimsk organisasjon med mer en tjue millioner medlemmer, og fremtredende representanter for buddhismen, hinduismen og jødedom, ga alle uttrykk for betydningen av å stå vakt om skaperverket som en religiøs dyd. FNs spesialrapportør for urfolks rettigheter, Vicky Tauli-Corpuz fra Filippinene, knyttet forbindelsen til FNs generalsekretær.

I tre panelsamtaler ble det satt kritisk søkelys på religiøst samarbeid om regnskog og på urfolks blandede erfaringer. En deltaker fra Myanmar minnet om at vern om tropisk skog er et viktig fredspotensial i et land på den vanskelige veien mot demokrati.

Bistandsaktuelt omtalte som nevnt møtet i en artikkel med overskriften «Tro skal redde regnskog». ⁷ Det kunne stått som arrangørens egen oppsum-

mering. En visjon var lansert og hadde funnet gjenklang, men mye måtte avklares i en dypere samtale mellom de engasjerte partene. Til det var det satt av to dager til drøftelser på Lysebu.

En visjon tar form

Feststemningen fra åpningsdagen ble avløst av en mer kritisk gjennomgang av prosjektet. Mange av de som deltok var helt fremmede for hverandre og de gruppene de representerte møtes heller sjelden. Allerede terminologien 'regnskog' måtte avklares i forhold til tropisk skog og skog. Fra norsk side var det viktig å holde fokus nettopp på regnskog, mens både FN og noen av de religiøse lederne foretrakk termen tropisk skog, eller bare skog. Fra norsk side holdt vi fast på begrepet regnskog. Tropisk skog finnes også i tørre klima. Mens det ble enighet om å bruke regnskog i navnet, brukes begrepene om hverandre i oppfølgingen.

Også religionsbegrepet trengte avklaring. For noen var det mer ønskelig å bruke begrepet 'tro'. Blant deltakere fra det religiøse miljøet var det også ulike syn på representativitet. En mer aktivistisk tendens sto mot vektlegging på formell tilknytning til organisasjon og struktur.

Det spenningsmomentet som lå der under overflaten, og som skulle følge oss gjennom de neste to år i etableringen av nasjonale strukturer, var religiøse ledesers skepsis til å anerkjenne urfolks religiøse identitet. De kunne aksepteres som katolikker, protestanter eller muslimer, men deres egen spiritualitet ble ikke akseptert som religion. Men det var og blir et urokkelig premiss fra arrangørens side at urfolk skulle være med på likefot, med respekt for deres spiritualitet.

De muslimske representantene fra Indonesia hadde store motforestillinger mot å akseptere urfolks spiritualitet som legitim religiøsitet. Her spilte det nok også inn at urfolks religion, sjamanisme eller annet, ikke er blant de fem offisielt aksepterte religioner i Indonesia. Den underliggende spenningen i Latin-Amerika mellom katolikker og protestanter kunne også merkes.

Og hva slags organisasjon var det egentlig man tenkte på? Arbeidstittellen «initiativ» videreførte terminologien fra regjeringens skogsatsing. Og dette ble valgt som mest treffende for et dynamisk konsept, som dekker et mangfold av situasjoner globalt.

Fra norsk side var det viktig at sekretariatet kunne legges til FN for å få en viss distanse fra departementet til den daglige drift av organisasjonen, og for å bygge dette ut som et genuint multilateralt prosjekt. Derved fikk FNs

utviklingsorganisasjon UNDP og Charles McNeill et nytt spennende program i sin portefølje. På kort tid – i overkant av 2 år – har et lite, men entusiastisk og faglig sterkt sekretariat, under hans ledelse, bidratt til å etablere religionsbaserte regnskogprogrammer i hvert av de fem samarbeidslandene: Peru, Colombia, Brasil, Kongo og Indonesia. I samarbeid med fagfolk i mange land er det produsert manualer, pedagogisk veiledningslitteratur og materiell for prester, imamer og andre aktuelle religiøse ledere til bruk i undervisning og forkynnelse. Alt dette på hovedspråkene i de aktuelle landene. Sammen med bred mediasatsing er dette en bragd av et sekretariat på fire-fem ansatte.

Kort tid etter ble sekretariatet knyttet til FNs miljøorganisasjon, *UN Environment*, der tidligere SV-leder og utviklingsminister Erik Solheim gjorde en stor innsats. I UN Environment er det opprettet en egen stilling for samarbeid med trosbaserte organisasjoner og virksomheter.

Forankringen i det norske religiøse landskapet, som var strategisk viktig for departementet, er en rådgivergruppe med representanter for Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke, Kirkens Nødhjelp, Caritas og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL).

I samtalen på Lysebu sto tanken om et religiøst toppmøte sentralt. Målet var å samle ledere fra alle religioner med pave Frans i spissen til et toppmøte, helst i Latin-Amerika. Dette skulle kombineres med en «folkefest» – en grasrotmønstring – med flere tusen deltakere. Toppmøtet skulle løfte ideen opp på det globale plan og sørge for oppmerksomhet i media, blant politikere og folk flest. Pavens rolle som hovedattraksjon var begrunnet i hans reelle bidrag til klimakampen gjennom encyklikaen *Laudato si'*. Hans karismatiske lederskap og evne til å kommunisere, ville gjøre møtet til en suksess.

Denne ideen skulle kreve mye arbeid i de neste to årene. Både i departementet og i FN var det stor entusiasme for et slikt toppmøte. Statsråd Helgesen tok flere initiativ, og da Ola Elvestuen overtok som statsråd, reiste jeg sammen med ham til Vatikanet for å fremme saken. Etter hvert sikret vi oss flere fremtredende religiøse ledere som mulige deltakere, deriblant den økumeniske patriark Bartolomeus, som ved sitt klimaengasjement har fortjent tittelen «den grønne patriark». Etter to år med mange fremstøt ad kirkelig og diplomatisk vei, måtte vi likevel konkludere at selv om mange veier førte til møter og samtaler i Roma, og til håndtrykk med paven under audienser, så fikk vi ikke paven i tale om toppmøte for religioner og regnskog. En av grunnene kan være at paven både er kirkeleder og statsleder, og at et slikt toppmøte kunne by på politiske og diplomatiske så vel som kirkelige utfordringer.

Et annerledes toppmøte

Etter hvert fremsto *Religioner for fred* som en bærende organisasjon for IRIs konkrete arbeid i regnskoglandene. De grunnleggende prinsippene som preger organisasjonen passet perfekt til det religiøse regnskoginitiativet: respekt for religiøse forskjeller, samvirke utfra felles verdier som er dypt festet og bredt representert, bevaring av deltakernes religiøse identitet, og respekt for de forskjellige måter religion er organisert. *Religioner for fred* samarbeider med nasjonale myndigheter og internasjonale organisasjoner – både statlige og sivilsamfunn – om å løse konkrete utfordringer. Organisasjonen har samarbeidet med FN om fred og forsoning, gjennom humanitære aksjoner, og i pandemier som hiv/AIDS og ebola.

Hvert femte år holdes et verdensmøte som fungerer som generalforsamling for organisasjonen. Verdensmøtet i Lindau i Tyskland i august 2019 samlet rundt tusen deltakere fra 125 land – menn, kvinner og ungdom – som sammen representerte det bredeste spektrum av religiøse tradisjoner.⁸ Dette skulle bli en viktig plattform for global oppfølging av IRI. Som leder for programarbeidet ble det mulig for meg å følge opp regnskogsatsingen på en strategisk måte. Møtets tema, «Caring for our Common Future – Advancing Shared Well-being», ble drøftet under tema som positiv fred, forebygging og omforming av konflikt, bidrag til harmoniske samfunn, fremme bærekraftig utvikling og beskytte kloden.

Som grunnlag for drøftelsen av klima og regnskog lå en tekst fra IRI. Drøftelsen munnet ut i en tilslutning til *Faiths for Forest Declaration*, som gjør bevaring av regnskog til en moralsk forpliktelse og en religiøs prioritet. Under avsnittet om forpliktelsen til handling heter det at generalforsamlingen vedtar *Faiths for Forest Declaration* og forplikter seg til å samarbeide med *Interfaith Rainforest Initiative* for å fremme kunnskap om avskogingskrisen. En vil gi undervisning om åndelige, moralske, vitenskapelige, humanitære og menneskerettighetsgrunner til å få slutt på ødeleggelsen av tropisk skog, og bidra til at våre respektive gudstjenestesteder, felleskap og organisasjoner aksjonerer og støtter avskogingsfri livsstil og forretningspraksis.

Et tydelig politisk handlingsprogram kom til uttrykk i forpliktelsen til å kreve at regjeringer beskytter regnskog og urfolks rettigheter. Det tar også til orde for å påvirke nasjonale regjeringer og det internasjonale samfunn til å sette bevaring av skogen i sentrum for å nå målet for Pariserkjøringen.

Sammen med urfolksleder Sonia Gujarara fra Brasil, hadde jeg gleden av å presentere erklæringen for generalforsamlingen.⁹ Tilslutningen ble gitt med

langvarig stående applaus. Erklæringen fikk bred omtale i media. På klimatoppmøtet til FNs generalsekretær i New York den 23. september, ble den overlevert ham og det internasjonale samfunn.

Erklæringen og prosessen fram mot den, bidrar til å forsterke religionenes relevans for klimapolitikk globalt, og spesielt for regnskogen. Ikke mot noen andre av de store utfordringer for menneskeheten i vår tid, har religionene funnet fram til en slik samstemmighet og vilje til konkret handling, verken mot atomtrusselen, det globale fattigdomsåket, rasisme, kastesystem, diskriminering av kvinner og barn eller pandemier.

I samarbeidet for å redde regnskogen går det en linje fra Nobels fredssenter og Norge i 2017, via Lindau til New York og FN i 2019, med et miljøbudskap preget av tro, håp og kjærlighet. Hvis tro kan flytte fjell, er det vel ikke for dristig å satse på at den også kan bidra til å bevare verdens regnskoger og redde klimaet? I alle fall ser vi en gryende erkjennelse av at verden trenger tro og håp for å møte vår tids største utfordringer.

Noter

- 1 Se <https://faithsforforests.com/commit/>
- 2 Se <https://rfp.org/interfaith-rainforest-initiative/>
- 3 Artikkelen er publisert i *Kirke og Kultur* 2/2016 s. 189ff.
- 4 Se [https://regjeringen.no/no/no/tema/klima-og miljø/klima/klima-og skogsatsingen/id2000712/](https://regjeringen.no/no/no/tema/klima-og_miljo/klima/klima-og_skogsatsingen/id2000712/)
- 5 Se <https://www.ipcc.ch;> og <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>
- 6 Se <https://www.regnskogfondet.no>
- 7 Se <http://www.bistandsaktuelt.no/nyheter/2017/tro-skjal-redde-regnskogen/>
- 8 Se <https://www.interfaithrainforest.org/news/religions-for-peace-world-assembly>
- 9 Se <https://vimeo.com/361569002>: «Faith for Forests declaration: Bishop Emeritus Gunnar Stalsett, Honorary president, Religions for Peace and Sonia Guajajara, National Coordinator of the Articulation of the Indigenous Peoples of Brazil.»